

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ КОЛЕДЖ**

СОЦІОЛОГІЯ

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

для студентів

спеціальності: 273 «Залізничний транспорт»

спеціалізації: **«Монтаж, обслуговування та ремонт автоматизованих систем
керування рухом на залізничному транспорті»**

Плани семінарських занять з навчальної дисципліни «Соціологія», для студентів за спеціальністю 273 «Залізничний транспорт», спеціалізацією 5.273.1 «Монтаж, обслуговування та ремонт автоматизованих систем керування рухом на залізничному транспорті».

Розробник: Калита Інна Анатоліївна, викладач I категорії

Плани семінарських занять розглянуті і затверджені на засіданні циклової комісії гуманітарних та соціально – економічних дисциплін

Протокол № _____ від _____ 20 _____ року

Голова циклової комісії _____ Л. М. Діброва

Схвалено методичною радою Харківського державного політехнічного коледжу

Протокол № _____ від _____ 20 _____ року

Голова методичної ради _____ В. О. Величко

Пояснювальна записка

Семінар (від латин. *seminarium* — розсадник) — вид навчальних занять практичного характеру, спрямованих на поглиблене опрацювання теоретичного матеріалу. Семінарські заняття сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню самостійності суджень, умінню обстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів. Вони сприяють опануванню фундаментальних знань, допомагають розвивати логічне мислення, формувати переконання та культуру толерантності, активно впливати на соціальне становлення особистості. При вивченні дисципліни «Соціологія» студентам спеціалізації «Монтаж, обслуговування та ремонт автоматизованих систем керування рухом на залізничному транспорті» пропонуються семінари з таких змістових модулів і тем:

1. Змістовий модуль 2. Історія розвитку соціології в країнах Західної Європи, США та в Україні. Тема: «Головні напрями розвитку соціології 20 ст. в США, країнах Західної Європи, Україні».
 2. Змістовий модуль 5. Особистість в системі соціальних зв'язків.
 3. Змістовий модуль 15. Організація соціологічних досліджень, методи збирання та аналізу соціологічної інформації.
- Всього 6 годин.

Методика проведення:

Кілька студентів готують повідомлення з основних питань, а решта групи залучаються до їх обговорення, конспектують, а також доповнюють інформацію доповідачів.

Також доречно на семінарі демонструвати короткі навчальні відеоматеріали з того чи іншого питання, це зацікавить студентів, поживить дискусію.

Як готуватися до семінару:

- 1) Ознайомтеся з темою та планом проведення семінару.
- 2) Доберіть та опрацюйте основну та додаткову літературу.
- 3) Зверніть увагу на наявність різних точок зору щодо проблем, що виносяться на обговорення.
- 4) Визначте особисту позицію щодо цієї проблеми. Поміркуйте над тим, наскільки обґрунтованою є ваша точка зору.
- 5) Підготуйте повідомлення, доповідь або мультимедійну презентацію за темою (питанням) семінару.

Як підготувати повідомлення:

1. Перед тим як почати писати повідомлення, складіть його орієнтовний план.
2. Доберіть необхідну літературу, за якою готуватимете повідомлення, та опрацюйте її.
3. Дотримуючись наміченого плану, напишіть повідомлення або складіть його тези.
4. Поміркуйте, яким ілюстративним матеріалом можна доповнити повідомлення.
5. Виступаючи з повідомленням, пам'ятайте про чіткість та правильність мовлення.

Змістовий модуль 2. Історія розвитку соціології в країнах Західної Європи, США та в Україні.

Тема: «Головні напрями розвитку соціології 20 ст. в США, країнах Західної Європи, Україні».

Мета: ознайомитися і дати оцінку таким основним школам і напрямам західної соціології, як аналітична школа, Чиказька школа, німецька соціологічна школа, структурний функціоналізм, неофункціоналізм, символічний інтеракціонізм, феноменологія, етнометодологія, структуралізм і постструктуралізм, технократизм; визначити значення американської і західноєвропейської соціології у становленні і розвитку соціології в Україні; ознайомитися з представниками новітньої української соціології, з'ясувати основні завдання, що постали перед нею на початку 21 ст.

Основні поняття: соціальне знання, етнометодологія, соціологічна думка, структуралізм, біхевіоризм, постструктуралізм, технократизм, аналітична школа, Чиказька школа, індустріальна соціологія, «Хоуторнські експерименти», функціоналізм, символічний інтеракціонізм, неофункціоналізм, футурологія, феноменологічна соціологія, конфліктологія.

План:

1. Основні школи і напрями соціології у 20 ст.
2. Структурний функціоналізм.
3. Символічний інтеракціонізм.
4. Феноменологія.
5. Етнометодологія.
6. Неофункціоналізм.
7. Структуралізм і постструктуралізм.
8. Соціологічні концепції технократизму. Футурологія.
9. Психоеаналітичні теорії.
10. Новітній етап розвитку української соціології.

Запитання і завдання:

1. Розкрийте зміст терміну «біхевіоризм».
2. Яке місце займала «аналітична школа» в соціології 20 ст.?
3. Які є відмінні риси Чиказької школи?
4. Охарактеризуйте методи наукового дослідження, які запропонував Дж. Міль.
5. Розкрийте основний зміст доктрини людських відносин.
6. Дайте порівняльний аналіз основних теоретичних напрямів західної соціології 20 ст.
7. Чим зумовлена поява у 20 ст. різних соціологічних шкіл і концептуальних напрямків у соціології?
8. У чому полягають особливості розвитку вітчизняної соціології 20 ст.?

9. На що націлює Указ Президента України від 25 квітня 2001 р. «Про розвиток соціологічної науки в Україні»?

Література:

1. Американская социологическая мысль: Тексты. - М., 1994. (П. М. Блау, Б. Скиннер, Дж. К. Хоманс, Ф. Знанецкий, Р. Макайвер, Н. Бирнбаум, Г. Маркузе, Ч. Миллс, Г. Блумер, Дж. Мид, Дж. Морено, Ф. Гиддингс, Ч. Кули, У. Томас, П. Сорокин, Р. Мертон, Т. Парсонс, А. Шюц).
2. Арон Р. Этапы развития социологической мысли. - М., 1993.
3. Бурлачук В., Молчанов М., Степаненко В. Біля витоків соціологічної думки в Україні. – К., 1995.
4. Громов Й. А., Мецкович А. Ю., Семенов В. А. Западная теоретическая социология. СПб., 1996.
5. Депенчук Л. П. Б. О. Кістяківський. - К., 1995.
6. История социологии в Западной Европе и США. - М., 1993.
7. Піча В. М., Черниш Н. Й, Кондратик Л. Й. З історії української соціологічної думки. - Львів. 1995.
8. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ сторіччя. - К., 1996.
9. Ручка А. О., Танчер В. В. Курс історії теоретичної соціології. Навч. посібник. - К., 1995.
10. Современная американская социология. - М., 1994.
11. Сорокин П. Социологические теории современности. - М., 1992.
12. Социологическая теория сегодня. - К , 1994.
13. Социология: Хрестоматия / Сост. Ю. Г. Волков, И. В. Мостовая. - М., 2003.
14. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.
16. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2002.
17. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В. Г. Городяненка. - К., 2006.

Змістовий модуль 5. Особистість в системі соціальних зв'язків.

Мета: визначити специфіку соціологічного підходу до вивчення особистості; охарактеризувати основні соціологічні концепції особистості та її структуру; з'ясувати соціологічний зміст понять «соціальний статус» і «соціальна роль»; відзначити основні компоненти, етапи, основні підходи до процесу соціалізації; розкрити сутність соціологічної теорії особистості та її проблематику; охарактеризувати основні соціальні типи особистості та їхні характерні риси; розкрити суть основних тенденцій взаємодії людини і суспільства у сучасних умовах.

Основні поняття: девіантна поведінка, адаптація соціальна, індивід, інтеріоризація, потреби, рольовий набір, соціалізація, соціальний престиж, спрямованість особистості статус здобутий, соціальні типи особистості, цінності, агенти соціалізації, особистість, рольовий конфлікт, санкції, соціальна роль, соціальний статус, статус аскриптивний (приписаний), структура особистості, ціннісні орієнтації.

План:

1. Особливості соціологічного аналізу особистості.
2. Соціальна структура особистості. Поняття соціального статусу та соціальної ролі.
3. Механізми, шляхи, етапи, засоби соціалізації особистості.
4. Соціальна структура особистості.
5. Особливості взаємодії людини і суспільства у сучасних умовах.
6. Причини девіантної поведінки. Соціологічні теорії девіації.
7. Види девіантної поведінки.
8. Специфіка девіантної поведінки неповнолітніх.

Запитання і завдання:

1. Які особливості характерні для соціологічного, філософського і психологічного аспектів дослідження особистості? У чому полягає специфіка соціологічного підходу до визначення особистості?
2. Як розуміти поняття «соціологічна структура особистості»?
3. Розкрийте соціальні ролі, які характерні для сучасної особистості.
4. Чому соціальний статус є визначальним в розкритті соціальної ролі особистості?
5. Розкрийте зміст понять «соціальна адаптація», «соціальна установка», «соціальна поведінка людини».
6. Яка роль цінностей і ціннісних орієнтацій у Вашому житті й у житті суспільства?
7. Які основні стадії соціалізації та інститути соціалізації на цих стадіях?
8. Перед яким ціннісним вибором стоїть сучасна українська молодь?
9. Який вплив на свідомість і діяльність людини мають ЗМІ, і як ви оцінюєте нинішній стан ЗМІ?
10. Що є визначальною основою соціальної діяльності?

11. Які соціологічні теорії девіантної поведінки існують?
12. У чому полягає сутність девіантної поведінки?
13. Що таке делінквентна поведінка? У чому різниця між делінквентною і девіантною поведінкою?
14. Які особливості девіантної поведінки неповнолітніх?
15. Розкрийте зміст структурної теорії особистості З.Фрейда.
16. Назвіть основні потреби особистості і розкрийте їх взаємозв'язок (за теорією А. Маслоу).
17. Відомо, що з дитинства соціалізація хлопчиків та дівчаток відбувається по-різному. Визначте: а) з чим це пов'язано;
б) за допомогою яких засобів соціалізації та в який спосіб формуються бажані зразки поведінки;
в) які якості хлопчиків та дівчаток повинні бути сформовані цими засобами;
г) до яких соціальних наслідків це приводить;
д) яка форма соціалізації (чоловіча чи жіноча) відповідає вимогам сучасної професійної кар'єри.
18. Зробіть самостійне дослідження на тему: «Вплив досвіду соціалізації батьків на виховання дітей». Порівняйте методи виховання, які використовувались по відношенню до ваших батьків, із тими методами, до яких вони вдаються, виховуючи вас. Чи можна зробити висновок, що досвід соціалізації передається від покоління до покоління? Які зміни відбуваються з часом та чим їх можна пояснити?
19. «Чим примітивніше суспільство, тим більше схожості між індивідами, що складають його»(Е. Дюркгейм. Метод соціології.). Як ви розумієте цей вислів?
20. Чи доводилось Вам переживати рольовий конфлікт? Які шляхи виходу з конфлікту цього типу Вам відомі?
21. Концепція особистості З.Фрейда базується на твердженні: людина - це система потреб, а суспільство - це система заборон (табу). Як Ви розумієте це твердження?
22. Англійський філософ і історик А.Тойнбі писав: «Цінність, як і час, поняття відносне». Як ви думаєте, що мав на увазі англійський мислитель? Прокоментуйте даний вислів.

Література:

1. Алан Г. Джонсон. Тлумачний словник з соціології: Пер. з англ. / За наук, ред. В. Ісаєва, А. Хоронжого. - Львів, 2003.
2. Американская социология: Тексти. – М., 1994.
3. Бех І. Д. Від волі до особистості. - К., 1996.
4. Гіденс Е. Соціологія. Пер з англ. - К., 2000.
5. Дюркгейм Е. Самогубство. - К., 2004.
6. Злобіна О. Г., Тихонович В. О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. - К., 2001.
7. Ковалева А. И. Социализация личности: норма и отклонение. - М., 1996.
8. Кон И. С. Социология личности. - М., 1967.

9. Лукашевич Н. П. Социология воспитания. – К., 1996.
10. Мертон Р. Социальная структура и аномия // Социологические исследования. - 1992, № 2,3,4.
11. Мешанова Г. О. Соціально-психологічне дослідження особистості: теоретико-методологічний аспект. - Тернопіль, 2001.
12. Мистецтво життєтворчості особистості: У 2 ч. / За ред. В. М. Донія – К., 1997.
13. Парсонс Т. Человек в современном мире. - М., 1985.
14. Піча В. М. Соціологія особистості // Соціологія: терміни, поняття, персоналії / За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2003.
15. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.
16. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2002.
17. Смелзер Н. Соціологія. Пер. с англ. - К., 1994.
18. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В. Г. Городяненка. - К., 2006.
20. Фромм Э. Человек для себя. - Минск., 1992.
21. Холл К., Линдсей Г. Теории личности. - М., 1997.
22. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід. – К., 2000.
23. Шаповал М. Загальна соціологія. – К., 1996.

Змістовий модуль 15. Організація соціологічних досліджень, методи збирання та аналізу соціологічної інформації.

Мета: визначити суть соціологічного дослідження і його значення у житті сучасного суспільства; проаналізувати основні етапи і види соціологічних досліджень, а також суть підготовки, організації і проведення соціологічного дослідження; охарактеризувати суть і особливості вибіркового методу в соціології, основні типи і види вибірок, основні методи збору соціологічної інформації, основні способи узагальнення, аналізу та інтерпретації соціальної інформації; обґрунтувати доцільність використання певного виду вибірки в соціологічному дослідженні; визначити переваги і недоліки існуючих методів збору соціологічної інформації; охарактеризувати особливості застосування того чи іншого методу соціологічного дослідження та розкрити специфіку його різновидів; проаналізувати загальні процедури обробки та інтерпретації соціологічних даних.

Основні поняття: соціологічне дослідження, етапи соціологічного дослідження, види соціологічного дослідження, соціальний моніторинг, програма соціологічного дослідження, соціальна проблема, об'єкт соціологічного дослідження, предмет соціологічного дослідження, гіпотеза у соціологічному дослідженні, респондент, вибірка та її види, генеральна сукупність, вибіркова сукупність, методи соціологічних досліджень, аналіз документів, контент-аналіз, методи опитування, анкетне опитування, соціометричне опитування, соціологічне інтерв'ю, фокусоване групове інтерв'ю, соціологічне спостереження, соціологічний експеримент, робочий план дослідження.

План:

1. Соціологічне дослідження: основні види та етапи.
2. Організація і проведення соціологічного дослідження.
3. Методи збирання та аналізу соціологічної інформації.

Запитання і завдання:

1. Що таке соціологічне дослідження?
2. Яке значення мають соціологічні дослідження в житті сучасного суспільства?
3. Яке місце посідає програма і робочий план соціологічного дослідження у його підготовці, організації та проведенні?
4. У чому полягає специфіка опитування як методу збору первинної соціологічної інформації?
5. За яких умов застосовують у соціології експертне опитування?
6. Поясніть, що таке соціометричне опитування?
7. Які, на Вашу думку, питання можна вирішити за допомогою аналізу документа?
8. У яких випадках доцільно застосовувати контент-аналіз?

9. Для чого і як здійснюється опис інформації, обчислення та оформлення узагальнюючої інформації?
10. Поясніть відмінність між соціальним і соціологічним дослідженням.
11. Назвіть основні етапи у проведенні соціологічного дослідження.
Охарактеризуйте їх.
12. Розкрийте сутність і зміст основних компонентів програми і робочого плану соціологічного опитування.
13. Поясніть, що таке вибірка і які є типи вибірки.
14. Охарактеризуйте переваги і недоліки анкетного опитування, соціологічного інтерв'ю, спостереження, соціометричного опитування, конвент-аналізу та ін.
15. В сучасній соціологічній літературі дуже часто поняття «соціологічне дослідження» вживається із сполученням слів «теоретичне», «фундаментальне», «прикладне», «емпіричне» і т.д. Це одне й теж, чи це принципово відмінні різновиди соціологічного дослідження?
16. Соціологічне дослідження має шість етапів свого здійснення, які різняться один від одного характером і змістом, формами і процедурами дослідницької діяльності.
Охарактеризуйте кожний з них.
17. Доведіть необхідність і доцільність проведення соціального моніторингу.

Література:

1. Городяненко В. Г. Социологический практикум: Учебно-методическое пособие. - К., 1999.
2. Гречихин В. Лекции по методике и технике социологических исследований. - М., 1988.
3. Кракович Д., Сердюк А. Интервьюирование в социологическом исследовании. - К., 1992.
4. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження. - К., 1996.
5. Піча В. М., Вовканич С. Й., Маковецький В. М. Як підготувати, провести і узагальнити результати соціологічних досліджень. - Львів, 1996.
6. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.
7. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2002.
8. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В. Г. Городяненка. - К., 2006.
9. Социологический практикум по методике и технике конкретно-социологических исследований. - Х., 1986.
10. Чурилов Н. Н. Проектирование выборочного социологического исследования. - К., 1986.
11. Ядов В. А. Социологическое исследование: Методология, программа, методы. - Самара, 1995.

Інформаційні ресурси:

<https://i-soc.com.ua/>
<http://soc.univ.kiev.ua/>
<http://socis.kiev.ua/ua/>
<http://www.uisr.org.ua/>
<http://razumkov.org.ua/>